

nézetét és kimutatja, hogy legnagyobb részük a tömegnevelésben is tekintettel volt az *egyéni* sajátságokra, így *F. A. Wolf, Pestalozzi, Kant, Herbart, Ziller, Stoy, Willmann.*

Hogy a múlt század középiskolája erre kevés tekintettel volt, első sorban *Hegelnek* tulajdonítja, aki az államot mindenek fölé helyezte. Lelkes tanítványa, *Schulze* pedig ilyen értelemben szervezte a középiskolákat, melyet még ma is nyögnek. És bár a legújabb tantervek több szabadságot adnak a tanulóknak, a tanárok nem élnek vele. A mai kor szelleme (különösen *Nietzsche* óta) az egyéneknek kedvez és azért nem szabad figyelmen kívül hagynunk a tanulók *egyéni* sajátságait, hanem azokkal számolnunk kell.

Dr. Endrei Gerzson.

*

Max Dessoir: Abriss einer Geschichte der Psychologie. Heidelberg. 1911. 272. lap.

Ez a munka a pszichológia történetének összefoglaló áttekintését akarja adni. Szerző a bevezető részben három szempont körül csoportosítja a pszichológiai eszmék fejlődését; ezek a következők: a *pszichozófia* (a lelki élet metafizikája), a tulajdonképeni *pszichológia* (a lelki folyamatok vizsgálata) és a *pszichognózis* (emberismeret). Pszichológia történetet írni voltaképen nagyon hálátlan feladat; az ókori, a középkori s az újkori elméletek egészen Herbartig hasznavehetetlenek, nagyrészt metafizikai álláspontok, s ha van is itt-ott empirismuson alapuló felfogás, a természettudományi ismeretek akkori fogyatékosága a helyes értékelést lehetetlenné teszi.

Szerző nagyobb szolgálatot tett volna a pszichológiának, ha a régi felfogások ismertetése kapcsán, azokat a modern álláspontokkal hasonlította volna össze; a könyvnek egy ilyen befejező részét nagyon is nélkülözzük. A tisztán objektív szempontot, melyet filozófiai természetű munkákban olyan nehéz megtartani, szerző sem tudta elérni. A metafizikai álláspont képviselőinek bő fejtegetés jut, az empirizmus híveivel, kik úgyszólván kisebbségben vannak, keveset foglalkozik. A legújabb kor pszichológiájának ismertetését már *Fechner*-nél lezárja; a modern álláspontok emberei közül csak *James*-nek jut hely, de vele is feltűnő röviden végez. *Wundt, Bergson* stb. nevei elő sem fordulnak.

Egészben megállapítható, hogy a könyv, jelenlegi tartalmával nem felel meg a várakozásnak s a pszichológia történeti szempontból való feldolgozásában nem jelent nagy haladást.

Dr. Lázár Szilárd.

*